

ЗМІСТ

Передмова	7
Вступ	13
РОЗДІЛ I	
Методологія дослідження архетипних образів у структурі чарівних казок	19
РОЗДІЛ II	
Індивідуація чоловічих персонажів у закарпатських чарівних казках.	39
2.1. Самість і Тінь як проєкції архетипу Духа, їх зв'язок з мотивом складних випробувань	44
2.2. Мотив здобування нареченої як осягнення героєм своєї Аніми	116
2.3. Мотив спокути як модель звільнення жіночого персонажа від прокляття	159
2.4. Семантика архетипу Страшної Матері	187

РОЗДІЛ III**Особливості жіночих ініціацій****у закарпатських чарівних казках. 211**

3.1. Метафоричні сценарії жіночих ініціацій 216

3.2. Об'єктивація та трансформація
архетипу Анімус у чарівних казках. 2613.3. Мотив інцесту з батьком як проекція
кровозмісних бажань героїні 2913.4. Трансформація зооморфного аспекту
архетипу Анімус 311

3.5. Доленосний аспект архетипу Матері 334

ВИСНОВКИ. 353

Література 370

Додатки. 398

ПЕРЕДМОВА

Зміст, система персонажів та особливості поетики народної казки можуть розглядатися не лише з позицій традиційного ідейно-тематичного аналізу, а й у світлі різних наукових теорій та методологій. Закономірно, що в такому разі виникатимуть нові, часто несподівані смислові інтерпретації того чи іншого казкового сюжету. Цілком новий шлях фольклористичного аналізу обрала й Оксана Тиховська, представивши на суд наукової громадськості свою працю — осмислення художньої системи українських народних чарівних казок, передусім закарпатських, крізь призму координат психоаналізу, що досить незвично для традиційної фольклористики.

Закономірно, що методологічною основою монографії О. Тиховської є вчення К.-Г. Юнга про колективне несвідоме, обґрунтоване застосування якого дало змогу всебічно розглянути проблему об'єктивації архетипів в українських чарівних казках. Відтак дослідниця доречно інтерпретує чарівні казки як метафоричні сценарії становлення особистості, психологічної ініціації людини чи, кажучи мовою психоаналізу, — індивідуації.

У монографії цікаво висвітлено засади архетипного аналізу казок та міфів — відштовхнувшись від основоположних засад юнгіанської фольклористики, дослідниця передусім акцентує на проблемі відмінностей об'єктивації архетипів колективного несвідомого в «чоловічих» та «жіночих» казках, розмежовує поняття «архетип» та «архетипний» образ, вбудовуючи цікаві схеми класифікації та інтерпретації образів героїв казки.

Логічно й переконливо поділивши українські чарівні казки на дві групи — «чоловічі» й «жіночі», О. Тиховська тим самим наче повернула нас до джерел української фольклористики початку ХІХ ст. — класифікаційних концепцій М. Максимовича, М. Гоголя, І. Срезневського, П. Куліша.

Дослідниця закономірно інтерпретує «чоловічі» казки як розгорнуті метафоричні сценарії психологічної ініціації юнака, зазначаючи, що провідним у них є мотив складних випробувань. Цілком виправданим є й поглиблений аналіз архетипу Тіні, котра у казках може виконувати як позитивні, так і негативні функції. Авторка монографії завважує, що негативна Тінь об'єктивується в образах зрадливих побратимів, братів героя, чорта, змія, підступного діда, царя Поганина або міністра-віщуна тощо, у той же час коли помічники героя мають очевидні риси позитивної Тіні.

Цікавими є й міркування О. Тиховської про казку як метафоричний сценарій вікової ініціації головного героя — на нього спершу проектується Его, а у фіналі

казки — Самість. Авторка розглядає такі персоніфіковані образи Самості, як старий мудрий дідусь, бабуся, пара орлів, дикий чоловік, лісовий дух, велетень, перстень, годинник, гора тощо.

Використання категорій психоаналізу дало змогу дослідниці по-новому проаналізувати особливості казкового потойбіччя, в яке потрапляє герой, — О. Тиховська пише про нього як сферу несвідомого, символами якого є ліс, чорна полонина, підземелля, вершина гори, озеро тощо. Авторка монографії аргументовано доводить, що процес індивідуації передбачає асиміляцію негативної Тіні та зникнення Тіні позитивної, адже тоді уже сам герой здатен виконати всі складні завдання, трансформацію материнської Аніми на дорослу — одруження з принцесою.

Розглядаючи різні персоніфікації архетипу Аніми в «чоловічих» чарівних казках, що для української фольклористики є цілком новою інтерпретацією образів казкових героїнь, дослідниця розмежувала материнську Аніму (вона проєктується на образи казкових матерів), що також може бути позитивною й негативною, інфантильну фемінність (принцеса-зрадниця), істинну фемінність, себто сформовану Аніму чи, по-іншому, чарівну наречену, що нерідко допомагає героєві у виконанні складних завдань або виступає як нагорода у боротьбі зі злотворцем.

У монографії акцентовано й на особливостях вияву етапів становлення внутрішньої фемінності чоловіка, а відтак проаналізовано кілька сценаріїв визволення від прокляття: смерть і воскресіння героя, покора ін-